نقد کتاب: مسائل جامعه شناسی روستائی

نوشته: باربارا وبر، ایکبال سینک، روت گین و ...

ترجمه: مصطفی ازکیا، محمد مهاجر ایروانی، علی اکبر نیک خلق

ناشر: ایران کتاب. ۹۶ صفحه ۱۳۰ ریال

نویسنده: منصور وثوقی

منبع: دانشکده سال اول زمستان ۱۳۵۳ شماره ۱

صص ۱۴۹-۱۴۶

- گو اینکه در سالهای اخیر پژوهی های فراوانی در زمینه مسائل روستایی توسط مؤسسات تحقیقاتی دانشگاهی صورت گرفته است، معهذا غالب اینگونه تحقیقات رسما چاپ و منتشر نشده است. کتاب بنه نوشته جواد صفی نژاد، جامعه شناسی روستای ایران تالیف خسرو خسروی، مقدمه بر روستا شناسی ایران تالیف کاظم ودیعی، جامعه شناسی روستایی تالیف علی اکبر ترابی از جمله کتب نادری است که در زمینه جامعه شناسی روستایی، خصوصاً جامعه شناسی روستایی ایران چاپ و منتشر شده است.
- کتاب مسائل جامعه شناسی روستایی که بتازگی منتشر شده است، حاوی مقالاتی است که اطلاعات ذیقیمتی در زمینه مطالعات تطبیقی روستایی به طلاب جامعه شناسی روستایی عرضه می دارد

- حسن این مقالات آشنایی محققان و دانشجویان با روشهایی تحقیقی متفاوتی است که جنبه های گوناگون زندگی روستایی را از دید جامعه شناسان کشورهای مختلف روشن می سازد. در این میان فی المثل تحقیق « ایکبال سینک » و همکارانش نمونه ای از یک تحقیق تطبیقی علمی و دقیقی است که تحولات اقتصادی اجتماعی روستایی را در هند بر محققان روشن می گرداند.

- این گروه پس از تجزیه و تحلیل ارقام مربوط به درآمد زراعی و غیر زراعی خانوار زارع در دهکده های نمونه، در سالهای ۶۴-۶۳ و ۷۱ و ۷۰، در رابطه با شاخص قیمت ها و افزایش هزینه زندگی، این واقعیت را بوضوح نشان می دهد که رشد سریع جمعیت اثر توسعه اقتصادی را خنثی نموده است: « گرچه خانوارها دست اندرکار بهبود بخشیدن به زندگی بوده اند، لیکن برای آنان این امکان وجود نداشت که تغییرات مهم سطح زندگیشان را با احتساب بعد خانوار دریابند». مقالات دیگر کتاب اختصاص یافته است به تحقیق در مسائل همبستگی، ساخت اقتصادی –اجتماعی و کشاورزی در جامعه روستایی انگلستان، آینده کشاورزی اروپای غربی (کشاورزی در جامعه اروپای سال ۲۰۰۰)، تضاد و تغییر بمثابه جنبه ئی از توسعه و ایستارها و رفتارهای جوانان به مثابه عامل تغییر در محیط روستائی.

- یکی از مهمترین نکاتی که در انتخاب این مقالات در نظر گرفته شده است، بدست دادن روش های تحقیق، گونه گون و متنوعی است که در مقایسه با تحقیقات روستایی کنونی ما جدید هستند و می توانند مورد استفاده محققان و دانشجویان ما قرار گیرند.

- ارزش کتاب مذکور را ماخذ خارجی مربوط به مقالات ترجمه شده دو چندان می نماید، بطوریکه خواننده خود را در مقابل انبوهی از منابع متنوع اعم از مقاله، کتاب، انتشارات تحقیقی و اسناد رسمی می یابد که بی هیچ تردید کمک شایانی به آگاهی وی در زمینه جامعه شناسی روستایی می نماید. معهذا از آنجا که با تمام سعی و کوشش مترجمان که بی تردید خود از محققان مسائل روسایی ایران هستند، در ترجمه این کتاب نکاتی چند در مد نظر قرار نگرفته و یا کمتر مورد توجه مترجمین قرار گرفته، که برخود فرض می دانیم بیادآوری این نکات بپردازیم، باشد که در چاپ دوم این کتاب مورد امعان نظر بیشتری قرار گیرد

- ۱- در برگردان مقالات به زبان فارسی، بعضی کلمات بدون تغییر، به زبان اصلی آورده شده است که خواننده را دچار نوعی گرفتاری می نماید. از آن جمله اند کلمات Bajra و Towar که ظاهراً دو نوع محصول پائیزه هستند و مترجمین محترم اقدامی در توجیه و توضیح و یا بدست دادن زیرنویسی در این مورد ننموده اند.
- ۲- مقیاس ها برای خواننده فارسی زبان گاهی ایجاد همان گرفتاری را می نماید و در این مورد می توان بعنوان مثال ص ۱۸ سطر ۲۸ و ۲۹ را نقل نمود:

- « زارعان کوچک تا زارعان متوسط(میانه حال) آنهایی هستند که ۵ ر ۷ جریب (برابر با ۳۵۶۰ پای مربع) و کمتر از آن زمین در اختیار دارند...» چنانکه مشهود است نویسنده مقاله جریب را به « پای مربع» که ظاهرا در هند مقیاس طول است تبدیل کرده ولی مترجمان کتاب بخود زحمت تبدیل « پای مربع» را به هکتار یا متر مربع نداده اند و این کمبود درست در میانه مطالعه وتحقیق و جالب و پر ارزش « ایکبال سینک » و همکارانش، خواننده را به جستجو و کاوش در این زمینه وا میدارد تا بتواند تصوری از مقدار زمین مربوط به یک زارع خرده پای هندی داشته باشد.

- همچنین می توان این ایراد را در زمینه عدم تبدیل واحدهای پولی وارد دانست. در جایی که فی المثل متوسط درآمد زراعی یک دهقان هندی به « روپیه» ذکر شده است، چه در حالتی که مطالعه در محاسبه **درآمد یک زارع هندی، محقق یا دانشجوی ایرانی را به مطالعه و اندیشه** در وضعیت دهقانی هند می کشاند، روشن تر است که تمایل به مقایسه نیز در اون پدید می آید و هم در این زمان است که جستجوی معادل روپیه هندی بریال او را از ادامه مطالعه باز می دارد.

- ۳- و اما مسئله مهم دیگر که شاید تا حدود زیادی نیز مترجمین محترم کتاب شخصا در آن دخالتی نداشته اند، قیمت کتاب است که اندکی فزون تر از حد معمول می نماید. مسائل و مشکلات مربوط به چاپ کتاب را ما نیک آگاهیم، معهذا به منظور کمک به دانشجویان طالب و علاقمند آیا بهتر این نبود که در چاپ این کتاب سودمند نیز همانند کتاب بنه (چاپ دوم) از کاغذ ارزان قیمت (کاهی) استفاده میشد؟ زیرا به این مسئله می باید توجه داشت که آنجه در چاپ اینگونه کتاب مفید حائز اهمیت است و می بایستی مورد توجه نویسندگان و مترجمین واقع شود سهولت هر چه بیشتر دسترسی دانشجویان بدانها ست

- ۴- در برگردان بعضی اصطلاحات: مترجمین محترم بعلت رعایت امانت داری شدید دچار نوعی وسواس گرامری گشته اند و یا سخت کوشیده اند که برگردانهایی نو را که عده ای مورد استفاده قرار داده و هنوز جا نیفتاده اند(شاید هم اصولا این اصطلاحات را در زبان فارسی هرگز نتوان مصطلح ساخت) مصرانه بکار برند و بدینگونه در عین حالی که با علاقمندی و وفاداری تمام لغات جدید را بکار می برند، از بکار بردن لغاتی نیز که ترجمه آنان مصطلح و رایج است ابا نموده اند.

- در مورد اول منظور ما اصطلاحات نوپای « جامعه شناختی» و « ایستار» است:
- نیک روشن است که « جامعه شناختی » را در ترجمه کلمه Sociological انگلیسی و Sociologique فرانسه بکار رفته است که در زبان انگلیسی یا فرانسه کاربرد این اصطلاح بعنوان صفت کاملا منطقی است در حالیکه در زبان فارسی در بسیاری از موارد کاربرد جامعه شناسی بجای **جامعه شناختی** هیچ مشکلی ایجاد نمی کند. بعنوان مثال به جملاتی چند از کتاب مذکور توجه فرمائید:

اصطلاحات نوپا

- ص ۷ سطر ۷ « مطالعه من در برنامه های تحقیقی جامعه شناختی روستایی و پیشنهادهای مربوط به تحقیقات مورد نیاز... .»
- ص ۸ سطر ۱۹ « در واقع تحقیق در زمینه جامعه شناختی روستایی از سال ۱۹۲۵ تا کنون از طریق تاسیس پایگاه های تجربی کشاورزی پایه گذاری شده است... .»
- ص ۱۱ خط ۱۵ : « جامعه شناسان غیر آکادمیک ظاهرا بعنوان اعضای فعال انجمن جامعه شناختی روستایی و ناشر افکار علمی آن تلقی می شوند... .»

- به نظر اینجانب در تمام موارد فوق و سایر مواردی که مترجمین محترم کتاب کاربرد کلمه جامعه شناختی را لازم دانسته اند، می توان بسادگی کلمه جامعه شناسی را بکار برد بی آنکه خواننده از نقطه نظر فهم مطالب دچار مشکلی شود و یا اینکه به زیبایی جمله لطمه ای وارد آید. بعبارت دیگر درست است که در متن انگلیسی و یا فرانسه تفاوت معنای ایندو لغت نیک هویداست، لکن در فارسی می توان هر دو را در بسیاری از موارد بجای Sociology یا Sociologie بکار برد بی آنکه در فهم مطلب برای خواننده فارسی زبان کوچکترین خللی وارد آید، در حالیکه اصطلاح جامعه شناختی اصطلاحی تحت اللفظی است که نه تنها جمله را نازیبا می گرداند بلکه خواننده را پیوسته دچار تعارض می گرداند

اصطلاح جامعه شناختی
اصطلاحی تحت اللفظی است

- بهمین قیاس اصطلاح « ایستار» نمی تواند ترجمه خوبی برای Attitude باشد زیرا Attitude بسته باینکه از چه مقوله ای بحث می شود و یا بسته نوع عمل و عکس العمل معانی متعددی دارد. وضع رفتار، وضع روانی، طرز برخورد، طرز تلقی و ... از جمله معنی متعدد این اصطلاح است. در برگردانش به فارسی بعبارت دیگر در زبان فرانسه کلیه کنش و واکنش های فوق از کلمه Attitude مستفاد می گردد در حالیکه در فارسی برای هر یک از آنها می باید ترجمه ای جداگانه در نظر گرفت. بنابراین جانشین نمودن اصطلاح یگانه ای بنام « **ایستار**» که خود ماخذ و منشاءاش معلوم نیست از کجاست نمی تواند معانی متعدد فوق را برساند، با تمام آنکه محققان و جامعه شناسان گرانمایه ای نیز در کتب خود باستعمال این اصطلاح دست یازیده اند. (۱)

- ۱- بعنوان نمونه : کتاب جامعه شناسی روستای ایران تالیف دکتر خسرو خسروی و کتاب مبانی جامعه شناسی ترجمه دکتر باقر پرهام.

- و اما در مورد دوم، این انتقاد بر مترجمین کتاب وارد است که از یکطرف با تعصبی خاص چنانکه دیدیم کلمه « ایستار» را بکار می برند و در جایی دیگر کلمه فرانسه « پروژه» را با آنکه برگردانهای متعددی از آن در زبان فارسی در دست است عیناً بکار برده اند.
- بی تردید اگر کوشش مترجمین بر اینست که کمتر اصطلاحات فرنگی بکار برند، می بایستی این امر را در سراسر کتاب عمومیت داد.
- کوتاه سخن انکه خرده انتقاداتی که در زمینه کتاب « مسائل جامعه شناسی روستایی» گفته آمد ظاهراً در مقایسه با متن پر ارزش کتاب و ترجمه روان آن مهم نمی نماید، معهذا اهمیت مطلب ما را به این امید که در چاپهای بعدی کتاب باز هم بصورت زیبنده تری عرضه گردد، بر آن داشت تا این نکات را بازگو کنیم. موفقیت مترجمان کتاب را در ترجمه اینگونه کتب مفید آرزومندیم.